

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

*

'Zučen na svet ne pride nobeden,
Štirje pa več vedó, kakor eden,
Le eden od drugjga se moramo učít',
Le z branjam in z skušnjo se vedno modrit'.

Zatorej mi tudi v naših novicah
Vselej kaj taciga bomo vam dali,
Kar vterjeno je že v resnicah,
Kar drugi za dobro so že spoznali.

I. 1843. V smislu tega „Obuda“ str. 34. štejejo „Kmetijske in rokodelske Novice“, na svitlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe, v red devane od dohtarja Janeza Bleiweisa, c. k. učenika zdravilstva in tajnika omenjene družbe, svoj prvi tečaj od 5. julija do konca decembra, izhajoče vsako sredo na dveh četrtnih listih, s pošto po 2 gld. 30 kr., domá po 2 gld. na leto.

Izučen na svet ne pride nobeden; tako tudi dr. Janez Bleiweis z Dunaja ni prišel v Ljubljano izučen v slovenščini, marveč ga je s prva dokaj težko stalo dobro slovénsko pisanje. Ali — ker štirje več vedó kakor eden — pridobil si je koj v začetku več podpornikov in znanih pisateljev; eden od drugjga so se učili; z branjem in s skušnjo se je pridno modril ter oglašati jel v večih in manjših spiskih slovénških v Novicah tudi sam.

Veči spiski njegovi v prvem tečaju so na pr.: Ktere živinske kuge se imajo po léti nar bolj bati? Vrančnega prisada. — Nekaj za moje rojake, ki tobak pijejo. Naj popustijo majhne pipice s kratkimi cevkami, zdravju tolikanj škodljive. — Zbudite se gorénski suknarji! Kaže jim vzroke njihove slabe obrtnije, a tudi pomočke k zboljšanju po geslu: „V diru časa vtone, ki z njim ne plava“. — V manjših spiskih razodeva se umen vrednik na pr. v raznih oznanilih in novicah (Urno, kaj je noviga?), v opombah in pojasnilih k mnogoterim dopisom, od gnoja in gnojenja, o bramorjih in bezgavkah, o krajskih in nemških cepcih, o sadnem drevju, žganji, pogorelskih družbah in bratovšnjah sv. Florijana, o vražah pri živinskih boleznih, vzlasti v pogovorih včredstva ali včredništva itd. —

1. Bukve za kmeta, kako se ima per kupovanju, plemenenju, reji in opravljanju konj sploh obnašati, de bi jih bolezen obvaroval in v njih unanjih in notrajnih boleznih sam sebi svetoval in pomagal. I. Del, s podobšino za spoznanje starosti iz zob. V Ljubljani. Natisnil J. Blaznik 1843. — To je prva knjiga, ktero je dr. J. Bleiweis posebej spisal po slovénski, in kateri je ponatisnjen predgovor in kazalo v Novicah str. 19. 20.

Kako je pisal dr. J. Bleiweis slovénski, vidi se koj iz oznanila Nr. 1. na pr.: „Učenosti, umetnosti in znajdenja so se v kratkih letah tako razširile, de kdorkoli z njimi naprej ne liti, ne posnema, kar so drugi koristniga znajdli, ampak se terdovratno stariga derži, gre rakovo pot, vsaki dan mējn zna, se v zdajnim obrazenji svetá ne znajde, v sredi svojih rojakov, znancov ino prijatlov si neznan ptuj deželec zdi, in si ne more nikakor pomagati Iz tega zapopadka je lahko spoznati namen, cilj in konc teh novic, namreč poduk in napeljevanje kmetvavcov in obertnikov ali rokodelcov si svoj stan kolikor je mogoče zboljšati; ne pa dobičke z njimi iskati, pa tudi ne samo krajnšine učiti, ali krajski jezik čistiti. V pomankanji krajskih besedí si bomo enako Rimcam, Nemcam, tudi Čeham, Rusam, Poljakam ptuje besede sposedili . . . Vsakkeri poduk v čistenju jezika ali v drugi reči nas bode razveselil, in nam za znamenje veljal, de se te novice prijaznih deležnikov razveselé.“ — In vže v Nr. 4 prosi vredništvo hvaležno: „Z

veseljam na znanje damo, de se je zgodilo, kar smo vošili: namreč de so té novice ne samo v naši deželi, ampak tudi na Štajerskim, Koroškim, Goriškim, Teržaškim, Horvaškim in cló v Dalmaciji veliko prijatlov našle. Ker so se novice tako v vse naše sosédne dežele razširile, vošimo, de bi naši prijatli tudi iz teh dežel svoje skušnje, povésti iz njih sejmov, oznanila svojih iznajdb, posebne pergodbe, novo natisnjene bukve ali kníge i. t. d. vedit dali. Z veseljam bodemo vse v teh novicah na znanje dali in tako storili, de se bo v teh listih vse bralo, kar kmetijstvo in obertnost teh dežel utiče. To je, kar mi želimo! — Spominjaje se vrednika prvih Novic tu in tam med letom — sklepa dr. Bleiweis oznanilo za naročbo l. 1844 na pr.: „Staro leto gré h koncu; pričijočé novice se tadaj priporočajo svojim prijatlam za prihodno novo leto, de naj jih še zanaprej, kakor dozda, podpérajó . . . Tistim pa, ki so za naše novice pisali, se pri tej priložnosti poséбно zahvalimo in priporočimo, jih tudi zanaprej tako prijazno podpérati. Vsaka povest iz dežele nam bo veselje naredila. Zavaljo tega nam bodejo tudi druge reči — ne samo kmetijske in rokodélske — prijetne, ker namen teh novic je kaj za poduk in kaj za kratek čas Slovincam povedati. Kakor smo slišali, nektére bravec posebno po novicah mika; tudi tem bodemo vstreči se prizadjali in v prihodnim letu še več noviga povedali. Ker bodemo razun povest iz slovenskih dežel tudi posebne unajne prigodbe za prihodno na znanje dajali, sklenemo to oznanilo s tistimi besedami, s kterimi je naš slavni pevec Vodnik ljubljanske novice v letu 1797 začél:

„Je kaša zavrela,
Se terga kej nit?
Kaj sosed moj dela?
Sim prašati sit.

Al umnost imajo
Po svejti kej več?
Al druga kej znajo,
Ko jabuka peč?

Od tega Novice
Lublanske pov'dó;
Za nov lejt potice
Še take ni b'lo.“

H. 1844. Svést si, da le z združenimi močmi se mnogo stori, in to v pravi pokorščini do postavne gosposke, pričjenja dr. J. Bleiweis po Novicah Vodnikovih l. 1797 drugi tečaj s priliko o želodcu in drugih telesnih udih, o njih uporu in voljni spravi, češ, stara prilika, ki še zdaj veljá.

Veči njegovi sestavki so na pr.: „Kaj je storiti, kadar človek zmerzne? — Pomočki, ki so človeku potrebni, če ga slab zrak zaduši. — Dokazik pogorelske družbe ali bratovšnje sv. Florijana in vabilo vanjo. — Franc Hladnik. — Pomoček zoper božijast pri prešičih. — Travnik, na ktermu nemška detela že 21 let raste. — Kaj je storiti, kader živino napenja. — Bolezen v gobcu in na parklih. — Od navadnih napak pri mleku. Pogovor živinskiga zdravitelja (lékarja) z hišno gospodinjó. — Iz Gradca o kmetijske družbe občnim zboru in njeni 25letnici. — Popis obertniske razstave v Ljubljani“ itd.

V manjših spiskih se z Vodnikom pritožuje vrednik pri velikí c. k. pošti, da nekteri listov poredoma ne dobivajo, in da jih morajo pri nekterih poštah draže plačevati. V opombah k dopisom pojasnjuje svoje stališče na pr.: „Radi damo naš list v razmeno nasprotnih zvednosti. Nerezdelistvo je osnova vredništva, ravno potem bodo tudi naše Novice občnokoristne . . . Vredništvo posebno veseli, de so naši ljubi Slovenci daleč od vsake strasti, in le z rahlimi besedi svoje misli razodevajo in eden družiga, kar je nar prijetnišiga, z prijaznostjo podučé.“ — Vredništvu Karniolije pa na neki „sarditljiv sestavek“ pové jo po vseh ustih: „Nepriustranost (Unpartheilichkeit) je perva vodba vredništva Novic. Po temu vodilo se bojo vselej resnice razglasile, če one tudi temu ali unimu všeč ali po godu niso, ako le nespodobno niso rečene. Le takrat, kader eden družiga podučimo, gremo po pravim potu naprej. Naj tedaj sleherni prevídi, de bo tó, kar pravi ali piše, tudi verla resnica“. Prekoristni so njegovi opomini o nekterih boleznih, o razdelitvi občinskih pašnikov, o českíh kolovratih; prísérčno je priporočevanje

Vertovčeve Vinoreje, opisovanje velikih svečanosti o prihodu cesarja Ferdinanda in cesarice Ane Marije, katero „srečo in veselje“ so Novice praznovali s tem, da so Koseskega slavnostno pesem Slovenjo na posebnem listu dale natisniti. Dotedanje zasluge Novic in vzlasti njenega vrednika opéva pesnik v št. 12 (Še eno vošilo), in v 23. št. pri njih polletnem oznanilu pravi vrednik: „Kmalo jih bomo vidili v rokah vsaciga umniga kmetovalca in rokodelca . . . Oni pa, rodoljubni pisatelji, ki so nam bili v naši prizadevi za prid in srečo Slovincov dosedaj pomočni, naj tudi v prihodni prijazno podpérajó Slovenske Novice!“

Kakor je po nasvetu Ž. Zoisovem nekdanj Vodnik vredoval „Veliko Pratiko ali Kalendar“ za l. 1795—97, tako je na priporočilo Kopitarjevo dr. J. Bleiweis pričel l. 1844 spisovati 2. Veliko Pratiko, ter jo je posebej dovrševal do svoje smrti. Knjižica je sploh znana, in vže konec prvega leta je na neko pohvalo iz Štajerskega povedal nje vrednik: „Do zdaj jih je že dva in trideset tavnent pratik prodanih, kar je očitno znamenje, kako prijetna je ta pratika ljudém.“

V jezikoslovnem oziru je dr. Bleiweis, oménivši vojske zastran „Gratz in Grätz“ po nemških listih, spregovoril, da mi Slovenci v edinosti pišemo in govorimo „Gradec“, nekterikrat ponavlja, da v Novicah ne želi nobenega jezikovega prepéranja. — O tako imenovanem ilirskem ali organiškem pravopisu je dal str. 67, 68 „Jezikoslovni razlog“ po besedah Majerjevih: „Tu treba počasno postopati, da nikogar ne silimo, nikogar ne žalimo in vunder zmiraj na bolje gremo“. In na „Pohlevno uprašanje“ J. Sodevskega zastran u in v odgovarja str. 167, zakaj piše vrediti, vrednik, vredništvo Redaction, ter pravi naposled: „Dalje g. dopisatelj Novicam očita, de gorenčujuje in se nekterim besedam posebno grozi, na kar mu odgovorimo: Dopise, ki jih dobivamo, take natisniti damo, kakoršne smo v roke dobili, zunej tistiga, kar je duhu jezika in gramatiki suprotivno, kar tedaj poleg naše dolžnosti popraviti moramo, naj bo od koder hoče. Sicer pa mi ne pišemo ne za Gorence, ne za Dolence samo, ampak za Slovence. Zavoljo tega bo lahko vsak rodoljub prav vesel, de se je v Novicah sredstvo našlo, po katerim se vsakteri lahko z jezikoslovnim bogastvom matere Slovenje iz vsih krajev oznani in vdeleži, in ne bo želel, de bi se besede zaterale. Kam bomo pa prišli, če bo vsakteri hotel imeti, de naj se besede zaveržejo, ki v njegovim kraji navadne niso, ki so se tù ali tam v časa viharju zgubile? Mislimo, de nobeden, ki svoj materinski jezik in svoje očestvo ljubi, tega želel ne bo“. — In v poslednjem listu družega tečaja vrednik v „Zahvali in prošnji“ vže nekako ponosno piše: „Brez de bi se bahali, zamoremo reči, de so Novice v bližnih in daljnih krajih med prostimi kmeti in velikimi gospodi prav veliko in prav gorkih prijatlov našle. Clo vsim dopasti, pa bi hudo bilo — pravi neki nemški prigovor — zato nas ne žali, če morebiti nekterim po volji niso. Dve velikopomenljive namenbe je c. k. kmetijska družba z Novicami gotovo že dosegla: veliko koristnih podukov je namreč razglasila — in pri Slovincih ljubezen do materniga jezika močno zbudila in vnovič oživila . . . De bi prihodno leto slovénske Novice zopet toliko ali še več prijatlov našle, kakor do zdaj: to vóši vrednik Novicam k novim letu, in z veseljem z neumerjočim Vodnikom zapoje:

Veselo se kaže
Nov' létošni dan,
Mí serce ne laže
Ne létas, ne lan'.

Verske, državljanske in domače zadeve pri Judih.

Po povratu iz Babilonske služnosti je bil pri Judih posebni stan, ki je skrbel, da je sv. pismo ostalo čisto; razlagal je tudi postavo Gospodovo; imenovali so jih pismouke ali razlagavalce postave. Učili so spoznavati božjo postavo in zbirali so k sebi učence. Privoljenje v to je dajal veliki sovět ali synedrium, iz 70 članov, katerim je bil na čelu veliki duhoven. Kdor je imel právo do učenja, imenovali so ga rabbi ali rabboni.

Ker je bilo več šol, v katerih so postavo razlagali, prišlo je do tega, da se je šola od šole razlikovala. Ob času Kristovem so bile poglobitve tri ločine. Bili so:

1. Farizeji, katerim so bili poleg sv. pisma tudi drugi nauki od Boga; čislali so bolj vnanje od notranjega božječastja; več jim je bila črka kakor duh postave. Prevzetnost in hinavščina je bila njim navadna hudobija. Farizeji so bili najhujši neprijatelji Kristusu, ker jim je očital njih hudobije.

2. Saduceji. Ti so strogo sodili druge, a sebe voljno; niso verovali na neumerjočnost človeške duše, niti na vstajenje; držali so se le postave, a zametali so besedno izročilo; ni jih bilo mnogo, a imeli so priveržence iz najmenitnejših stanov; ž njim so bili imoviti, a prosto ljudstvo se je držalo farizejev.

3. Esseni. V marsičem so bili ti prav pobožni in delavni ter v svojem življenju zvesti in usmiljeni. Njih življenje je bilo življenju pravih Judov skoro v vsem jednako, a kljub hvalovrednim šegam vendar niso bili prosti zmote in vraž; niso opravljali predpisanih daritev, in so solnce oboževali.

Poprej imenovani veliki svèt je bil ob času Kristovem najviše sodišče v vseh verskih zadevah, a dežela je bila Rimcem podložna. Sodnijske razsodbe so večkrat nabite na mestnih vratih. Posebna sodišča so bila v zvezi s templjem; sodišča ž njim zvezana so razsojevala ne le pri posameznih slučajih, timveč so tudi postavo razlagala in dajala vodila za primeren slučaj. Pri Judih je bila kervna osvéta; a bilo je pa tudi šestero mest za pribežališče, kamor pribežali so tisti, ki so brez premisleka koga umorili; ostali so tam do smrti velikega duhovna.

Vsak Izraelec je bil zavezan, da je odrajtoval davek duhovnom, levitam in templju. Ti davki so bile prvine poljskih sadežev in desetina. Postava je tudi predpisovala, da mora Bogu posvečeno biti prvorojeno ljudi in žival; vsak prvorojeni deček bi imel postati duhoven; da so pa prepuščali duhovenstvo Levijevemu rodu, so starši odkupavali svoje prvorojene dečke.

Vojak je bil vsak Izraelec od 20. do 50. leta. — Stanovanja pri Judih so bila priprosta, največ jednostropna. Streha judovski hiši je bila navadno ploščasta in taka, da je bilo moč gori bivati. Obleka je bila po šegi judovskih dežel; spodnja je bila platnena, vezal jo je pas; vrhovna pa je bila plašč. Hodili so ali bosí ali so nosili sandele. Prvi dokaz gostoljubnosti je bil tedaj, da so gostu noge umili.

Na glavi so nosili turban, t. j. ruto, ki je bila trikrat ali štirikrat ovita okoli cilindrate kape.

Da so se Judje pri prometu posluževali denarja, je znano. Naj česteje se imenuje sekel ali srebernik; na jedni strani je imel napis: Sekel Izraelov, na drugi strani pa: Sveti Jeruzalem. (1 sekel je bil po naše 1½ gld.) Pol sekelná ali 2 drahmi so darovali Judje vsako leto v templjev zaklad.

Mera in uteži pri Judih navadne imenujejo se v sv. pismu. V templji na svetem kraji je bila shranjena uzorna dolgostna mera, k steni pripeta, in po tej meri so se ravnali pri prometu in trgovini.

Čas so delili Hebrejci najprej po letih prerokovih, pozneje pa po letih svojih vladarjev. Še pozneji so šteli leta po razdejanji prvega templja (588). Leto so pa šteli po praznikih; dan je trajal od 6 zjutraj do 6 zvečer; o časi Kristovem so šteli noč v štiri nočne čuvajnice, vsako po 3 ure. Prva je bila od 6 do 9 zvečer, druga od 9 do polnoči, tretja do 3 ure zjutraj in četrta od 3 do 6 v jutro.

Kar se sicer tiče šeg in navad pri Judih, naj se tu le nekaj opomni. Prvorojeni sin je imel posebne pravice. Poglavar družini je bil oče, in po njegovi smrti je prešla ta čast prvorojenemu; njegova dedšina je bila za polovica viša vsacega drugega sina. Hčere so podedovale le tačas, ako niso imele bratov.

Ko so judovski otroci zakon sklepali, mogli so se ravnati strogo po očetovi volji. Pri ženitovanji se ni smela nevesta drugače prikazati, kakor zagrjnena. Tako je bilo mogoče, da je Laban pripeljal Jakobu Lijo mesto Rahele.

Po umrlih so zelo žalovali. Raztrgali so zgornjo oblačilo, glavo ostrigli in s pepelom potresli. Mrliča so v platno zavili, tudi so trupla mazilili.

Podboji pri judovskih hišah so bili dostikrat popisani z izreki sv. pisma. Tudi na svojem životu so nosili Judje take spominke na postavo. Gostoljubnost je bila pri Judih zapovedana; posebno sveta dolžnost je bila skrb za uboge, sirote in zapuščene vdove. Ako je umrl mož, vzel je bližnji možki sorodovinec vdovo za ženo.

Pri jedi so sloneli na vzvišeni blazini na levi strani, in glavo so podpirali s kolcem, noge so pa obračali od mize.

K sklepu opomnimo še nekaj o judovski odgoji in o učilništvu. Odgoja pri Judih je bila skoz in skoz verska. Strah pred pravičnim Bogom, upanje na plačilo jih je nagibalo, da so bili postavi pokorni. Iz istih nagibov je izviral tudi pokorščina do staršev in prednikov; v tem oziru poglejmo le na 4. zapoved božjo in njeno obljubo. Starost so visoko spoštovali. Jehova je bil poglavar judovskemu národu tudi v državnem oziru. Otroci so bili posebni dar božji, ki so jih vzrejevali vestno za Gospoda po danih postavah. Osmi dan po rojstvu so dečke obrezovali. Z obrezo so jih vzprijeli v zavezo, katero je Bog sklenil z Abrahamom in njegovimi potomci. Judovskim možem ni bilo prepovedano jemati več kakor jedno ženo; a vendar je bilo to le redko, in družinsko življenje je bilo versko in prisrčno. Oče je bil učitelj svojim otrokom; poučevali so jih v postavi in v sv. pismu; tudi so se otroci učili brati in pisati. Petje in godbo so zelo čislali; to vemo iz bogoslužnih naprav v templji.

Posebne šole so bile preroške šole; vpeljal in vodil jih je Samuel, Elija i. dr. Tu so postavo razkladali in mladino poučevali v branji, pisanji in petji in takih stvareh, katere vedeti je bilo namestniku božjemu potrebno in koristno. Namena, vzgojevati preroke, te šole niso imele; prerokovanje je bil nezasluzen dar, katerega je Bog naravnost podelil.

Gospod Bog, ko je vodil in izobraževal izvoljeno ljudstvo, posluževal se je v to raznih pripomočkov. Vzgojeval je svoje ljudstvo s postavami in ukazi, s plačilom in kaznijo; poučevali so je duhovni, leviti in preroki; prazniki so jim budili spomin in pokorščino do Boga; v templji v shodnicah zbiralo se je k poslušanju božje besede. Bog je peljal Izraelce v Egipet, v rodovitno deželo, kjer so se priučili kmetovanju, obrtnosti in umetnosti, in se pripravljali v posest svete dežele.

Vsa vzgoja, vsa izomika, vse vodstvo je pa pripravljalo na prihod Izveličarja, katerega so željno pričakovali vsi národi na zemlji.

Pedagogični izreki.

Ne naredi iz svojih otrok žive pismarnice ali arhiva. Ako človek hodi po takih prostorih, zdi se mu, kakor bi bil med mrtvimi.

Čas so delili Hebrejci najprej po letih prerokovih, pozneje pa po letih svojih vladarjev. Še pozneji so šteli leta po razdejanji prvega templja (588). Leto so pa šteli po praznikih; dan je trajal od 6 zjutraj do 6 zvečer; o časi Kristovem so šteli noč v štiri nočne čuvajnice, vsako po 3 ure. Prva je bila od 6 do 9 zvečer, druga od 9 do polnoči, tretja do 3 ure zjutraj in četrta od 3 do 6 v jutro.

Kar se sicer tiče šeg in navad pri Judih, naj se tu le nekaj opomni. Prvorojeni sin je imel posebne pravice. Poglavar družini je bil oče, in po njegovi smrti je prešla ta čast prvorojenemu; njegova dedšina je bila za polovica viša vsacega drugega sina. Hčere so podedovale le tačas, ako niso imele bratov.

Ko so judovski otroci zakon sklepali, mogli so se ravnati strogo po očetovi volji. Pri ženitovanji se ni smela nevesta drugače prikazati, kakor zagrjnena. Tako je bilo mogoče, da je Laban pripeljal Jakobu Lijo mesto Rahele.

Po umrlih so zelo žalovali. Raztrgali so zgornjo oblačilo, glavo ostrigli in s pepelom potresli. Mrliča so v platno zavili, tudi so trupla mazilili.

Podboji pri judovskih hišah so bili dostikrat popisani z izreki sv. pisma. Tudi na svojem životu so nosili Judje take spominke na postavo. Gostoljubnost je bila pri Judih zapovedana; posebno sveta dolžnost je bila skrb za uboge, sirote in zapuščene vdove. Ako je umrl mož, vzel je bližnji možki sorodovinec vdovo za ženo.

Pri jedi so sloneli na vzvišeni blazini na levi strani, in glavo so podpirali s kolcem, noge so pa obračali od mize.

K sklepu opomnimo še nekaj o judovski odgoji in o učilništvu. Odgoja pri Judih je bila skoz in skoz verska. Strah pred pravičnim Bogom, upanje na plačilo jih je nagibalo, da so bili postavi pokorni. Iz istih nagibov je izviral tudi pokorščina do staršev in prednikov; v tem oziru poglejmo le na 4. zapoved božjo in njeno obljubo. Starost so visoko spoštovali. Jehova je bil poglavar judovskemu národu tudi v državnem oziru. Otroci so bili posebni dar božji, ki so jih vzrejevali vestno za Gospoda po danih postavah. Osmi dan po rojstvu so dečke obrezovali. Z obrezo so jih vzprijeli v zavezo, katero je Bog sklenil z Abrahamom in njegovimi potomci. Judovskim možem ni bilo prepovedano jemati več kakor jedno ženo; a vendar je bilo to le redko, in družinsko življenje je bilo versko in prisrčno. Oče je bil učitelj svojim otrokom; poučevali so jih v postavi in v sv. pismu; tudi so se otroci učili brati in pisati. Petje in godbo so zelo čislali; to vemo iz bogoslužnih naprav v templji.

Posebne šole so bile preroške šole; vpeljal in vodil jih je Samuel, Elija i. dr. Tu so postavo razkladali in mladino poučevali v branji, pisanji in petji in takih stvareh, katere vedeti je bilo namestniku božjemu potrebno in koristno. Namena, vzgojevati preroke, te šole niso imele; prerokovanje je bil nezaslužen dar, katerega je Bog naravnost podelil.

Gospod Bog, ko je vodil in izobraževal izvoljeno ljudstvo, posluževal se je v to raznih pripomočkov. Vzgojeval je svoje ljudstvo s postavami in ukazi, s plačilom in kaznijo; poučevali so je duhovni, leviti in preroki; prazniki so jim budili spomin in pokorščino do Boga; v templji v shodnicah zbiralo se je k poslušanju božje besede. Bog je peljal Izraelce v Egipet, v rodovitno deželo, kjer so se priučili kmetovanju, obrtnosti in umetnosti, in se pripravljali v posest svete dežele.

Vsa vzgoja, vsa izomika, vse vodstvo je pa pripravljalo na prihod Izveličarja, katerega so željno pričakovali vsi národi na zemlji.

Pedagogični izreki.

Ne naredi iz svojih otrok žive pismarnice ali arhiva. Ako človek hodi po takih prostorih, zdi se mu, kakor bi bil med mrtvimi.

Nobena reč se učitelju tako malo ne podá, kakor prevzetija. Prevzetneži so sli-neži in lizuni.

Če cvetoče drevo vedno dež namaka, da misliš, da bode dež mrčese z drevesa opral, opère z mrčesi tudi cvetje. Tako je tudi pri vzreji: Če preveč govoriš ter samo svariš in opominjaš, še nisi kar nič vzrejal.

Učitelj naj pri učencih glavo k srcu vklanja.

Učitelj, ki le s spominom poučuje, méni, da so otroci kamenje, katero ne živi in ne čuti, tudi ne raste, ampak se le vekša z vnanjim nabiranjem enakih delov.

Nekatera drevesa morajo se tresti, da dobimo od njih sadja. Tako je tudi pri učencih. Učitelj jih mora buditi in meziti, da mu kaj odgovoré.

D o p i s i.

Iz Zagreba. Nikarte misliti, da hrvatskim ljudskim, ali kakor mi tukaj pravimo, »pučkim učiteljem« svéti kako posebno solnce sreče in blagostanja. Osoda ljudskih učiteljev je zeló po vsem svetu nekako enaka, in ni ga stanu, ki bi za to svojo osodo imel tako prikladno in resnično izreko, kakor jo imamo mi (ljudski učitelji, ki tolikokrat vzdihujemo: »quem Dii odere« itd. V šolskej politiki res da smo srečnejši od vas; tukaj nimamo opraviti z nemškutarji prav nič, ker jih je že davno od nas veter odpihal.

Naše ljudske šole so zdaj čisto národne-hrvatske, ker se vsi predmeti učijo hrvatski. Občine, v katerih bi morebiti bilo potrebno, da se nemški jezik uči, imajo pravico prositi vlado, da jim ta jezik učiti dovoli. Dozdaj se je te pravice poslužil Varaždin in Sisek, kjer se v 4. razredu ljudske šole nemški jezik 2 uri na teden poučuje. — Drugače je pa, kar se tiče našega materialnega stanja. Tù smo si res vsi učitelji enaki. Nova naša šolska postava, katero smo dobili l. 1874., razdelila je učiteljske plače v 4 razrede in sicer po 700, 600, 400 in 350 gold. in 15% stanarine na leto. Podučitelji dobivajo 60% od plače, katero uživa učitelj na dotičnej šoli. Pred novo šolsko postavo plača tudi ni bila manja, in če pomislimo, da imajo občine pravico same določevati, v kateri razred plače hočejo vvrstiti svoje šole, to ni v tem obziru učiteljem prav nič poboljšano stanje. Bilo je nekoliko občin, posebno v primorskih krajih, ki so svoje šole koj vvrstile v prvi razred, t. j. s plačo 700 gold., pa kaj se je zgodilo? Vlada ni odobrila takega povišenja, veleó, da je občina prerевна in da toliko ne more učitelju plačevati. Nova šolska postava nam daje tudi 10% petletne doklade. To bi bilo res nekaj, čeravno smo poprej v Zagrebu imeli 100 gold. 10letne doklade, tedaj za nas v Zagrebu petletna doklada ni nič posebnega, no tudi tukaj s temi petletnimi dokladami je tak križ, da res ne vemo, ali jih imamo, ali ne. Postava pravi: »Petletna doklada se šteje od 1. oktobra 1875. l. tedaj 1880. l. smo že vsi mislili, da bodemo nove pobotnice pisali. Od 1. oktobra 1880. l. je zdaj že 15 mesecev, in v Zagrebu o petletnih dokladah mestni učitelji še prav nič ne vedó. Če je nam v Zagrebu tako, si lahko mislite, kako je bornemu učitelju v hrvatskih hribovskih krajih, kateri Zagreba morebiti od svoje mladosti nikoli pozneje še videl ni.

Mestni učitelji, pa tudi vnanji ljudski učitelji, so poprej dobivali mirovino (penzijo) od svojih občin. Postave sicer za mirovino ni bilo stalne, ali se je mirovina vendar le povsod dajala. Po novej postavi prevzame pa vmirovljenje ljudskih učiteljev počemši od leta 1885. vlada; za to veliko milost pa mora vsaki učitelj po novej postavi plačati od svoje plače 25% v mirovinski fond enkrat za vselej, potem pa do svoje mirovine še vsako leto 2%. Razven tega pride še 6% imenovalne takse. Učitelj tedaj s 700 gold. plače moral je plačati v mirovinski fond 25%, t. j. 185 gold., 2% t. j. 14 gold. in 6% imenovnine t. j. 42 gold., vsega skupaj tedaj koj prvo leto 241 gold. Se vé, da se drugi razni davki tà sim ne štejejo. Vsega tega ni bilo poprej, in mirovino smo vendar dobivali.

Vnanjim učiteljem je pa povrh tega nova šolska postava vzela biro, kar je nekaterim dozdam bil glavni dohodek, naredila je cerkveno orgljanje za postavno dolžnost ljudskih učiteljev, za kar občina ni dolžna plačati ni prebitega krajcarja in kakor se sliši, namerava vlada učiteljem, kateri uživajo kak vrt ali kako drugo zemljo, tudi to všteti v plačo. Če se to uresniči, o čem skoraj ne dvomimo, potem bode marsikateri ljudski učitelj namesto plače imel le pravico, da se bo po vrtu in po kakej »svojej« njivi prav marljivo sprehajal. Zdam pa recite, ali moremo mi ljudski učitelji drug drugemu na sreči zavidati? Z Bogom za danes, dokler se zopet ne vidimo! T.